

Rozhovor s Alešem Opatrným o státním souhlasu duchovních

Naše skupina - Šimon Andrš, Metoděj Žežula a Vojtěch Slačálek, se rozhodla uskutečnit rozhovor s knězem Alešem Opatrným, jelikož jej znají rodiče Šimona. Monsignore doc. Ing. Mgr. Aleš Opatrný, Th.D. prelát (*1944) je katolický kněz, teolog, religionista, autor duchovní literatury a probošt Vyšehradské kapituly. Od poloviny sedmdesátých let do sametové revoluce působil jako kněz na hranici ilegality v Plzni a odlehlé Toužimi. Za tu dobu se mu navzdory režimu dařilo budovat a duchovně rozvíjet farnosti, ve kterých působil. Po revoluci napsal několik významných duchovních knih pro kněze i laiky. Promluvíli jsme s ním na téma působení kněží za minulého režimu. Rozhovor byl v uvolněném duchu veden telefonicky.

Po vysvěcení na kněze jste čtyři roky působil jako kaplan v Plzni. Poté vám byl odebrán státní souhlas. Co tehdy musel kněz dělat či nedělat, aby ho komunistická moc takto potrestala? Předpokládám, že se jednalo o balancování na hraně, která nebyla pevně daná.

To musíme trochu upřesnit. Odebrání státního souhlasu byl určitá forma „trestu“ od státních úřadů za činnost, která se úřadům nelíbila (to bylo velmi různorodé). Takový kněz zpravidla hned tak souhlas na jiné místo nezískal. To ale nebyl můj případ. Já jsem skončil po čtyřech letech své ustanovení v Plzni s tím, že za mne přišel jiný kaplan a já jsem měl být farářem ve Vínově. Tam jsem ale souhlas nedostal, proto jsem tam nemohl být ustanoven. A tak generální vikář jednal dál o tom, kam bych ho dostal. Na státní souhlas nebyl právní nárok a státní úřady nebyly vázány žádnými termíny do kdy věc vyřídí. Tím pádem jsem byl celkem půl roku v očekávání, a tedy bez ustanovení.

Co pro vás tehdy znamenalo, že jste státní souhlas neměl? Musel jste si najít nějakou práci, abyste nebyl obviněn z příživnictví?

Kněží, kterým byl souhlas odebrán, si museli najít zaměstnání (například pozdější kardinál, tehdy farář Vlk mytí oken v Praze). Při čekání na souhlas, jako to bylo u mě, (nikdo nevěděl, jak bude dlouho trvat) mohl být člověk i „neoficiálně nezaměstnaným“, protože se čekalo na úřední rozhodnutí. Abych nebyl příživníkem, byl jsem asi dva měsíce formálně finančně podpořen arcibiskupstvím.

Bylo bez státního souhlasu možné nadále bydlet v místě předchozího působení nebo se strana postarala, abyste se musel přestěhovat jinam?

Na faře, kde do té doby kněz působil, zpravidla nezůstával a ani o to nestál. Ti, kterým byl souhlas odebrán, byli většinou aktivně neoficiálně působící kněží, kteří se spíš potřebovali úřadům ztratit z dohledu. Já jsem to měl jinak – z toho půl roku jsem strávil větší část na faře v Jedovnicích, menší v Praze u rodičů.

Po nějaké době jste státní souhlas dostal. Byl jste ale přeložen do Toužimi, kde jste se nemohl účastnit veřejného dění tak jako v Plzni. Vnímali jste to jako novou příležitost působit dále jako kněz, nebo jste toto „odsunutí“ vnímali spíše jako trest?

Souhlas jsem dostal do Toužimi, protože tam mě chtěly státní úřady mít. Patrně proto, že jsem v Sudetech s minimem věřících nemohl „udělat mnoho škody“.

Uvažte, že tehdy být považován za nežádoucího pro státní úřady bylo z hlediska křesťana spíš neoficiální uznání až vyznamenání, ne trest! Kromě toho jsem měl svou faru, kde jsem bydlel (ne už doma) kam jsem mohl, byť s určitou opatrností, zvat lidi – což jsem hojně jedenáct let dělal. Kdybych byl nějak státními úřady protěžován, bylo by to v tehdejších souvislostech pro ostudu mezi slušnými katolíky!

Dnes o působišti kněze rozhoduje církev sama. Kdo o tom rozhodoval tehdy a mohla do toho církev (biskup) nějak zasahovat?

Formálně ustanovovala kněze církev, ale protože to bylo striktně vázáno na státní souhlas, biskup podle sebe rozhodovat mohl jen potud, pokud ten souhlas byl dán. Čili prakticky nemohl, jak by chtěl. Rozhodovali církevní tajemníci, Státní bezpečnost, ministerstvo kultury – mnohdy nebylo jasné, kdo všechno do toho „za kulisami“ mluví.

Co se dalo během vašich jedenácti let v západním pohraničí konat? Bylo možné budovat tam nějaké společenství?

Tam, kde jsem byl, bylo potřeba poznat postupně lidi ze zbylých hloučků věřících a postupně navazovat normální sousedské kontakty. O ty farníky, které jsem „zdedil“ bylo třeba pečovat, když se někdo nový objevil tak také, ale budování společenství bylo možné jen velmi omezeně a velmi neformálně. Ale byl jsem k dispozici mnohým, kteří z Plzně, Prahy nebo odjinud přijeli na konsultaci, na víkend, na pár dní a mohl jsem za lidmi a skupinkami jezdit. Za rok jsem tak ujel 30 000 km autem.

V Toužimi jste měl čas na přemýšlení, přípravu a psaní, abyste po revoluci přišel do Prahy a pomohl budovat svobodnou církev. Jenže v roce 1985 vypadalo asi všechno zcela beznadějně. Viděl jste tehdy naději na příchod tak radikální změny?

Celou dobu od svého svěcení jsem na nic nečekal a snažil se dělat to, co bylo možné a na co jsem stačil. Byl to normální život bez planých nadějí. To, do čeho jsme vstoupili na podzim 1989, bylo nové pro nás všechny, nejen v církvi. Ale na druhé straně bylo možné a nutné v mnohém dělat to, co doposud, jenže ve svobodě a ve větší míře. A všichni jsme se museli mnohé naučit – například vystupovat v rozhlase nebo v televizi, publikovat atd.

V devadesátých letech vyšly vaše knihy „Stůl slova“ – zamyšlení nad nedělními čteními pro kněze i laiky. Pracoval jste na nich už v Toužimi, nebo jste je napsal až po revoluci.

V Toužimi jsem si připravoval texty pro svá kázání a pak jsem je na stroji přepisoval a posílal svým přátelům z Prahy a Plzně. Později jsem je použil, když jsem psal Stůl slova, ale původně byly určeny jen pro mé známé.

Rád bych se ještě zeptal na zlomový rok 1989. V Toužimi jste v prosinci pomohl založit Občanské fórum a o několik měsíců později jste již sloužil v kostele Nejsvětějšího Salvátora v Praze. Jak probíhal váš návrat do Prahy? Musel vás někdo v Toužimi zastoupit?

Do Prahy jsem se začal přesouvat od prosince 1989 a v Toužimi a okolí jsem skončil v únoru 1990. Do té doby jsem ještě dva měsíce zastupoval v Bochově, protože tamní farář byl přeložen do Kladna (což bylo pro Kladno velmi dobré!). Do Bochova potom přišel mladší kněz, který k Bochovu a okolí ještě „zdedil“ mé farnosti. Toužim od mého odchodu už faráře nikdy neměla.

Jak se církev dokázala vyrovnat s nabytou svobodou? Všichni církevní tajemníci se prostě najednou vypařili? Byla církev připravena převzít za sebe všechnu zodpovědnost?

Trochu drsně řečeno: Církevní tajemníci žádnou zodpovědnost za život církve nenesli. Kontrolovali, překáželi, někdy i lidsky pomohli. Církev má vybudovaný systém jako sebe sama spravovat. Je zakotven zejména v církevním právu a za doby nesvobody ho z velké části nemohla církev realizovat. Nebylo ho třeba vynalézat, ale uvádět v plnosti do života a mnohé v této správě vybudovat. Čili přejít z jakéhosi „oficiálního položivota“ do normálního plného života, Podle mého soudu se to jistě nemohlo uskutečnit ideálně, ale přesto se mnohé vytvořilo a vybudovalo podivuhodně rychle a úspěšně.

Ještě dodám: Ve svobodě jsme se tehdy museli učit a naučit žít a působit pokud možná všichni, ne jen v církvi. Zatímco vy jste se už do ní narodili!

Vidíme, že za dob komunismu byla situace pro české kněží, kteří se snažili být aktivní, opravdu složitá. Stát ovládal všechno církevní dění a svou moc často využíval k šikaně. Mnoho kněží (včetně Aleše Opatrného) se ale nepoddalo a dělali, co mohli, po revoluci také zajistili svižné vrácení církve do normálu. Rozhovor s panem Opatrným pro nás byl velice přínosný, nejen že jsme se dozvěděli něco víc o dějinách našeho národa a představili si lépe, jak se dříve žilo, ale zároveň nám bylo přiblíženo, jak fungovala církev za totalitního režimu.